

FORRAY LÁSZLÓ őrnagy–HOLNDONNER HERMANN alezredes

A KÜLÖNLEGES FELDERÍTŐ ERŐK HELYE ÉS SZEREPE A KORSZERŰ NEMZETI HADERŐBEN

A VÉDELMI FELÜLVIZSGÁLAT MEGÁLLAPÍTÁSAI

Az elmúlt több mint 10 évben a világ különböző területein végrehajtott béketámogató műveletek során nagy számú új ismeret halmozódott fel. Ezen tapasztalatok birtokában kijelenthetjük, hogy a béketámogató műveletek keretében végrehajtott katonai tevékenységek igen eltérő sajátosságokkal rendelkeznek. A béketámogató műveletek előkészítése és végrehajtása során folytatott felderítés szerepe és fontossága meghatározó jelentőséggel bír a műveletek végrehajtása támogatásának minden területén.

A haderők átalakulnak, a korábbi értelemben vett háborús veszélyek kontinensünkön ugyan nem fenyegetnek, nem rendelkeznek azon kondíciókkal és nem olyan formában jelentkeznek, mint a korábbi évtizedekben. Ugyanakkor növekszik azon válságok száma, melyek kezelésében a fegyveres erők egyre nagyobb szerepet kapnak. Korunkban olyan, rugalmasan alkalmazható fegyveres erőkre van szükségünk, amelyek a nemzeti és a szövetségi feladatok teljes spektrumában felhasználhatók, a háború megvívásától kezdve a béketámogató műveletekig bezárólag.

Az új kihívásokra történő arányos és hatékony válaszadáshoz könnyű, mobil és telepíthető szárazföldi erőre van szükség, amely a műveletek végrehajtásakor megfelelő támogatással bír, és amelynek alkalmazása akár hosszabb ideig is fenntartható.

A telepíthetőségnek több összetevője van, az egyik legfontosabb a stratégiai szállítási képesség valamilyen formában történő biztosítása. A nemzetközi tapasztalatok is egyértelműen bizonyítják, hogy hatékony harcot (terrorizmus elleni tevékenységet) kizárólag speciálisan felkészített, kiképzett csapatokkal, azaz különleges erőkkel lehet megvívni. A különleges képességekkel rendelkező csapatok humán összetétele, szervezete, felszerelése, vezetése, mindenoldalú támogatása, illetve logisztikája a legmesszebbmenőkig professzionális szinten kell, hogy megvalósuljon. Ezért a jövőben olyan modern haditechnikai eszközöket kell fokozatosan rendszeresíteni, amelyek lehetővé teszik a magasabb szintű interoperabilitást a szövetséges hadseregekkel.

Az interoperabilitás első és legfontosabb területe, illetve eszközrendszere a modern, telepíthető és védett vezetési, kommunikációs és információs képesség. A harci támogató és harci kiszolgáló-támogató képességek megléte előfeltétele a harci erők alkalmazhatóságának. (Például: közvetett tűztámogatás és célfelderítés, minden időjárási körülmény közepette és minden napszakban alkalmazható eszközök, rövid hatótávú légvédelem, megfigyelés/felderítés, harci és támogató helikopterek, műszaki képesség, ellátás, szállítás, javítómentő képességek, egészségügyi képesség.)

A kontinenseken is áthidaló és hatásait igen erőteljesen éreztető terrorizmus elleni együttműködésben, illetve az ellene irányuló harc megtervezésében, feladatrendszerének kimunkálásában és a gyakorlati alkalmazás lehetőségeinek vizsgálatában hazánk az elmúlt években hangzatos kijelentéseken túl — elsősorban gazdasági okok miatt — nem sokat tehetett, nem is beszélve itt az erők, eszközök felkészítésének helyzetéről.

Pedig — különösen a 2001. szeptember 11-én bekövetkezett terrorista merénylet óta — közismert, hogy szövetségi kötelezettségeink egyik fokmérője — elsősorban az Egyesült Államok értékítélete alapján — a terrorizmus elleni küzdelemben való mind hatékonyabb részvétel. Mindazonáltal továbbra is egyre sürgetőbben alátámasztja ennek fontosságát az azóta is ismétlődő, hasonló jellegű cselekmények bekövetkezési gyakorisága világszerte (2004. március, Madrid).

A nemzetközi terrorizmus elleni küzdelem komplexitása a Magyar Honvédségre is igen komoly feladatokat hárít, hiszen jelenleg ilyen, vagy hasonló jellegű tevékenység ellátására képes (al-)egységgel, vagy alegységekkel nem rendelkezünk. A rendszerben lévő felderítő erőink-eszközeink képességei korlátozottak. Sem a szakfelderítő, sem pedig az „összefegyvernemi” állomány nem képes jelenlegi kiképzési, felkészítési szintje, illetve felszerelés és feltételrendszer alapján ezeket a feladatokat teljesíteni, nem hogy a nemzetközi, de a hazai elvárásokat megközelítő szinten sem.

Az új típusú aszimmetrikus kihívásoknak megfelelően a világ biztonságát immár globális méretekben fenyegető nemzetközi terrorizmus valamennyi megjelenési formája elleni hatékony küzdelem a NATO és az összes tagország, így Magyarország, de a békeszerető, stabil biztonságot előtérbe állító országok számára is kiemelt feladatként jelentkezik. A magyar haderő harcászati-hadműveleti felderítő rendszerének bizonyos elemeivel haladéktalanul fel kell készülnie a terrorizmus elleni hatékony harcra. A kidolgozásra kerülő doktrínáinkban, így az összhaderőnemi felderítő doktrínában is foglalkozni kell a terrorizmus elleni harc katonai felderítésre háruló feladatrendszerével.

A jelenlegi felderítő rendszer technikai fejlesztésével, korszerűsítésével, a személyi állomány célirányos kiválasztásával, kiképzettségének, túlélő képességének további fokozásával, a terrorizmus elleni feladatokra történő különle-

ges egységek felkészítésével válhat biztosíthatóvá a NATO által felállítandó reagáló erőkbe történő reális integrálásuk, hatékony alkalmazásuk, az ISTAR¹ képességek elérése.

Képességeink ismeretében a jelen magyar haderő kijelölt moduljai reálisan inkább a szervezetszerű, „félkatonai” jellegű terrorista (al-)egységekkel/csoportokkal szemben vehetik fel a küzdelmet eredményesen.

FELDERÍTÉSEN ALAPULÓ MŰVELETEK

A válságkezelés alapja a nemzeti hírszerzési kapacitás lehetőségeinek optimális kihasználásával történő hatékony felderítő (hírszerző) tevékenység, feltételezve ezen erők, egységek, szervezetek meglétét és működőképességük lehetőségeit, amely hatékony és korszerű technikai felszereltségen és kiválóan felkészített, jó szakembergárdán alapul. *Béketámogató műveletekben a hadászati, a hadműveleti és a harcászati felderítés szoros egységet képez, ezért merev elválasztásuk hibás szemléletnek bizonyul a jövő korszerű műveleti, hadműveleti tervezési folyamataiban, hiszen a kapott információk mennyiségi, minőségi mutatói adott esetben több vezetési szintet is áthidaló, valós tartalmánál fogva továbbmutató és feldolgozható adatokat tartalmazhatnak, függetlenül a felderítési adat forrásától, illetve a kiküldő vagy működtető szervezet/egység szintjétől.*

A nemzeti hírszerzési kapacitás a nemzeti hírszerző szervezetek teljes képességét jelenti, amelyet a béketámogató műveletekben résztvevő saját erőknek tud biztosítani. Ez magában foglalja az:

- emberi erőforrásokra (HUMINT);
- a különböző híradó, kommunikációs és elektronikai felderítő eszközökre (SIGINT);
- valamint az ún. képelemző technikai eszközök (műholdak, hőkamerák stb.) felhasználására (IMINT) támaszkodó képességeket.

Alapvetően két összetevőből áll:

- a hazai bázisú hadászati-hadműveleti képességekből;
- a műveleti területre telepített hadműveleti és harcászati képességekből.

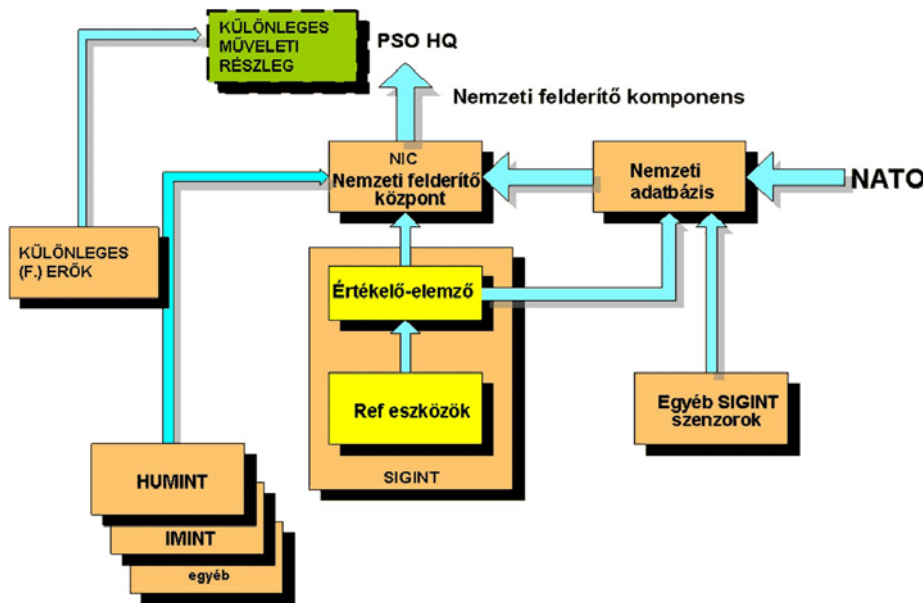
A hazai bázisú hadászati-hadműveleti képességek felhasználása a béketámogató műveletek szempontjából:

- hírszerzői támogatást (információt) ad az állami és katonai döntéshozóknak;

¹ Az ISTAR „Az időszzerű, pontos, tényszerű és meggyőző felderítő információk megszerzése, feldolgozása és elosztása, amely támogatja a hadműveletek tervezését és végrehajtását, lehetővé teszi a parancsnoknak, hogy elérje a hadműveleti célját a konfliktus teljes spektrumában.”

- felderítő támogatást nyújt a telepített erőknek (ezzel egyrészt csökkenti a béketámogató műveletekben résztvevő erők felderítési feladatait, másrészt az érzékenyebb nemzeti hírszerzői képességeket otthon tartva értékelt adatokat ad a béketámogató műveletekben résztvevő felderítő erőknek);
- segítséget nyújt a váltásra tervezett erők felkészítésében, a döntések meghozatalában.

A műveleti területre telepített felderítő erők nagysága a feladattól és a lehetőségektől függ. Elképzelhető zászlóalj (dandár) szervezetszerű felderítő erők/egységek alkalmazása, de kiegészíthető — és ez a gyakoribb — HUMINT, SIGINT és más elemző specialistákkal is úgynevezett modul rendszerben. A hazai bázisú és a telepített felderítő erők védett összeköttetési eszközökkel történő összekapcsolása alapvető fontossággal bír a hatékony, korszerű feladat végrehajtás terén (1. sz. ábra).

1. sz. ábra. Béketámogató műveletek felderítő támogatása

A béketámogató műveletek felderítő támogatásának harmadik lényeges eleme a koalíciós struktúrákban való részvétel. Ez két területet foglal magába:

- hadműveleti és harcászati információk megosztását a műveletben résztvevő koalíciós partnerekkel;
- aktív részvételt a koalíciós erők hírszerző (felderítő) törzsében.

Mindkét terület igen fontos, nem csak az adatcsere oldaláról, hanem a nemzeti önbecsület szempontjából is. A koalíciós erők törzsében való részvétel min-

denképpen HUMINT, SIGINT és értékelő-elemző specialisták kiküldését és színvonalas, szakértő munkáját követeli meg. Az információ-áramlás többirányú, egymással összefüggő folyamat. A nemzeti központok is ellátják a műveletekben résztvevő felderítő erőket, a felderítő erők pedig a központjukat és a többi misszió felderítő képviselőjét az együttműködés megvalósítása érdekében a rendelkezésre álló és továbbításra érdemes, vagy egyáltalán átadható információkkal. A felderítési adatok megosztását természetesen a kialakult nemzeti szabályozók és a gyakorlat határozzák meg.

A FELDERÍTÉS HELYE ÉS SZEREPE A BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEKBEN

A felderítés (hírszerzés) szerepe és szükségessége világossá vált és különösen megnőtt attól kezdve, hogy a béketámogató műveleteket végrehajtó erők minőségileg megváltoztak (a fegyvertelen ENSZ megfigyelők mellett egyre inkább megjelentek fegyveres békefenntartó- illetve békekikényszerítő egységek), melyek napi munkájukat felderítési adatok hiányában csak nagy kockázattal tudták ellátni.

A béketámogató műveletek felderítő (hírszerző) támogatása négy alapvető célt szolgál:

1. Segíti a döntéshozókat annak eldöntésében, hogy a nemzeti-politikai érdekeknek megfelelően küldjenek-e erőket az adott területre, illetve melyek a műveletekben való részvétel politikai és katonai kockázatai.
2. Általános információkat ad a küldő szervezeteknek *a csapatok béketámogató feladatokra történő felkészítéséhez*:
 - a kialakult helyzet politikai-, gazdasági-, társadalmi-, történelmi háttéréről, az etnikai megosztottságról;
 - a szembenálló felekről, az alkalmazott fegyverekről és felszerelésekről;
 - a betegségekről;
 - a logisztikai lehetőségekről;
 - a telepített aknákról stb.
3. Így segíti a döntéshozókat a kiküldésre kerülő egység minőségi kiválasztási folyamatában;
4. *a szembenálló erők folyamatos figyelemmel kísérésével, ellenőrzésével* információkat szolgáltat a telepített erők részére, illetve a vezetés-irányítás megfelelő szintjeire;
5. *információkat biztosít a csapatok védelme érdekében*, hogy a kiküldő parancsnok időben tudjon intézkedni a saját erők védelmére. Ehhez többértékű,

igen összetett ismeretekre kell szert tenni, hiszen nem csak a szembenálló felekről, azok erőiről, lehetőségeiről, doktrínális és harcéljárásairól, közvetlen és közvetett fenyegetéseinek lehetőségeiről, a szóba jöhető egységek akcióiról, az adott terület katonaföldrajzi viszonyairól, valamint az időjárásról kell információval szolgálni. Tisztában kell lennünk — a feladatok specifikumából kifolyólag — az adott térség, vagy felelősségi körzet politikai- gazdasági- társadalmi- kulturális viszonyaival is, így a polgári szervek működésével, a bűnügyi helyzettel, az aknák telepítési helyével, a polgári vezetés és a lakosság hozzáállásával, hangulatával stb.

A békefenntartó erőknél folyó információszerző tevékenység végrehajtásához minden személy bevonására szükség van, hiszen az emberi érzékszerveket és agyat semmi sem pótolhatja. Azok a katonák, akik ellenőrző pontokon, vagy különböző járőrtevékenységekben, feladat végrehajtások során teljesítenek szolgálatot a műveleti terület egy sávjában (szektorában), rendszeres kapcsolatba kerülnek a helyi lakossággal, illetve hivatalos polgári/önkormányzati szervekkel, valamennyien adatszerző tevékenységet folytatnak. A helyzetértékelés alapját kell, hogy képezze e lehetőségek célirányos felhasználása, a megszerzett információk előzetes elemzése és értékelése, esetleg felhasználása, vagy továbbítása.

A MŰVELETEK FELDERÍTŐ TÁMOGATÁSÁT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK

A válságkezelő műveletek során a felderítés előrelátása legalább annyira fontos, ha nem fontosabb, mint hagyományos műveletek esetén. A válságkezelő műveletek során a váratlan esemény (pld.: terrortámadás, túszejtés, lázadás, tüntetések, egyéb incidensek) szinte minden esetben bekövetkezik. A felderítésnek képesnek és kellően rugalmasnak kell lennie ezek lehetőség szerinti előrejelzésére.

A parancsnok felderítési adatigénye válságkezelő műveletek végrehajtása során sokkal átfogóbb, politikailag összetettebb lesz, mint a hagyományos háborús műveletek esetén. A hagyományosan szükséges felderítési adatok mellett a válságkezelést végrehajtó parancsnok széles területről igényel majd információt, felderítési adatot. Az információ és felderítési adatok gyűjtése során több területre koncentrálni kell, a felderítő törzs értékelést kell, hogy készítsen mind a válságkezelő erőkről, mind pedig a szembenálló felek erőiről. Ebből adódóan a felderítési követelmények összetettebbek lesznek, a felderítő törzs, valamint a felderítési adatigény és adatgyűjtés-koordinációt végző állomány jelentős gyakorlottságára lesz szükség a parancsnok felderítési követelményeinek megfelelő információs igények, felderítési adatigények, valamint a felderítő szervek feladatainak megfogalmazásakor.

A válságkezelő műveletek során a szembenálló felek minden bizonnal gyanakodva fogadnak mindenfajta felderítő tevékenységet. Szinte minden egyes esetben, különösen a műveletek előrehaladtával a szembenálló felek eltérően fognak viszonyulni a műveleti területen folyó válságkezelő tevékenységhez, ezért a kialakult helyzet függvényében újra kell gondolni, hogyan történjen az információ gyűjtése.

A válságkezelő műveletek támogatására alkalmazásra kerül az Egységes Felderítő Információgyűjtő Rendszer (ISTAR). Alkalmazandó elemeinek kiválasztását azonban döntően befolyásolja a napról napra, vagy éppen óráról órára változó helyzet. Éppen ezért, a felderítési folyamat vezetése során elengedhetetlen a felderítő törzs nagyfokú rugalmassága.

A válságkezelő művelet többségében az emberi erőforrások által végrehajtott felderítés (HUMINT) lesz az egyik legfontosabb felderítési adatforrás. Ezért az alkalmazásra való felkészülés során a parancsnok nagy fontosságot kell, hogy tulajdonítson megfelelő HUMINT adatgyűjtő képesség alkalmazására, a HUMINT képesség megóvására és fenntartására már a műveletek korai szakaszában.

A BÉKETÁMOGATÓ MŰVELETEK FELDERÍTÉSI IGÉNYEI

A felderítési igények három (hadászati, hadműveleti és harcászati) szinten jelentkeznek, jóllehet a határok nem választhatók el élesen. A hagyományos katonai műveletekben a felderítésnek kell választ adnia a hat alapvető kérdésre: *ki?*, *mit?*, *hol?*, *mikor?*, *miért?* és *hogyan?* A béketámogató műveletek speciális igényeinek megfelelően ezek a megválaszolandó kérdések a konfliktus sajátosságaitól függően természetesen másokkal is kiegészülhetnek annak érdekében, hogy a csapatoknak és a kiküldő szervezeteknek minél sokrétűbb, hasznos információt továbbíthasson a felderítő szerv.

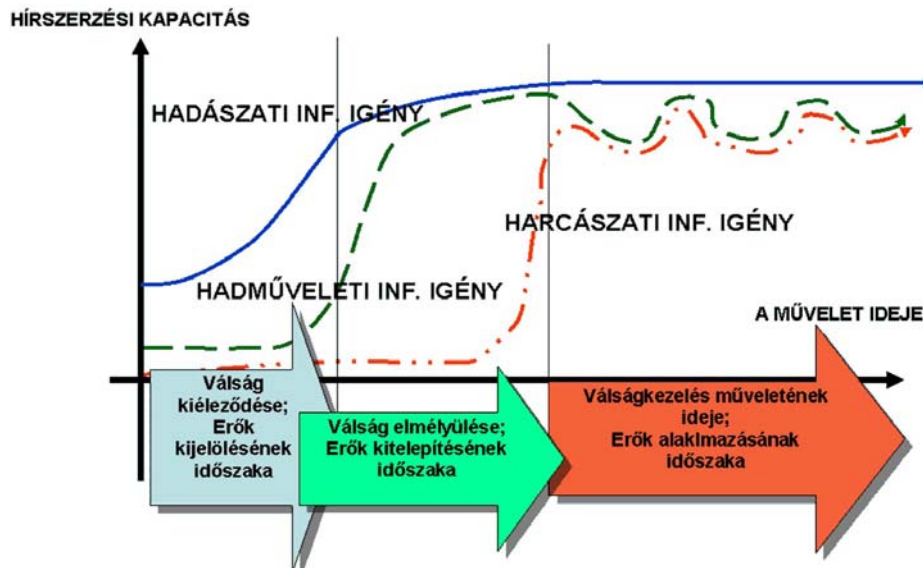
A hadászati felderítési igények elsősorban a felsőbb szintű (kormányzati) döntéshozatal szintjén, az erők kijelölésében nyújtanak segítséget, de ezzel a munka nem fejeződik be, hiszen a misszióért felelős hatóságok (ENSZ, NATO, illetve a küldő országok) folyamatosan igénylik a hadászati felderítési (hírszerzési) adatokat.

A hadászati igények az alábbiak lehetnek:

- a vitás kérdések témái és ezek állása;
- jelenlegi helyzet és a várható irányzatok;
- a nemzetközi közösség stratégiai céljai;
- a békefenntartó (intervenciós) erők küldésének célja;
- a háttér-információk, amelyek lehetnek:

- politikai természetűek (ki kicsoda, mit akar és miért, mit tesz és hogyan, külső résztvevők, ezen személyek helyzetre gyakorolt befolyása);
- katonai természetűek (vezetés, lojalitás, parancsnoki lánc, fontosabb vezetők életrajza, nem reguláris erők helyzete, fontosabb fegyverzetek, ezek hatásadatai, a haderő elhelyezkedése, kiképzése, az infrastruktúra állapota, hírszerzési képességek, a fegyverbeszerzések belső és külső forrásai, külföldi katonai erők jelenléte);
- illetve gazdasági, szociális természetűek (szociális struktúrák, vallás, a lakosság etnikai és demográfiai megoszlása, a konfliktushoz való hozzáállása, a mikro-és makrogazdaság helyzete, a nyelvek és dialektusok, a bűnözés stb.);
- a kiküldés tervezéséhez szükséges adatok (távolságok, topográfia, időjárás, közegészségügy, infrastruktúra, repülőterek, kikötők, vasútállomások és ezek létesítményei, kommunikációs lehetőségek, ezek megbízhatósága és minősége, helyi beszerzési lehetőségek, logisztikai adatok).

Az erők telepítésére vonatkozó stratégiai és hadműveleti igények gyakran átfedik, kiegészítik egymást. A hadműveleti felderítési igények az erők expedíálásával megnövekednek és folyamatosan változnak (2. sz. ábra).

2. sz. ábra. Hírszerzési kapacitás felhasználása

A hadműveleti felderítési igények az alábbiakban összegezhetők:

- a szembenálló (hadviselő) felek szándékai, tervei és képességei, különös tekintettel a békefenntartó (intervenciós) erőkkel kapcsolatban;

- a szembenálló erők diszlokációja és mozgásai, tevékenységei;
- a katonai tevékenységek természete (hagyományos hadviselés, gerillaháború, etnikai tisztogatás, terrorizmus) és célja;
- a szembenálló felek propaganda háborúja és pszichológiai műveletei (módszerek, témák, illetve ezek fogadtatása);
- tűzszüneti határidők és a tűzszünet vonala (ha van ilyen), politikai és katonai vitás (súlyponti) kérdések;
- a veszélyeztetett lakosság (kisebbségek, külföldiek, fogvatartottak, nyomorékok) helyzete és elhelyezkedése;
- külföldi résztvevők helyzete (üzletemberek, diplomaták, segélyszervezetek alkalmazottai).

A harcászati felderítési igények a feladatra kijelölt katonai alakulat szintjén a műveletek végrehajtása idején jelentkeznek. A harcászati szintű parancsnokoknak és tőrzsüknek a vonatkozó mértékben természetesen ismerniük kell a hadműveleti és hadászati szintű felderítési adatokat is.

A harcászati szintű felderítési igények összegzése:

- a hadviselő felek elhelyezkedése, ezek fegyverzete, aknamezők helye, műszaki akadályok és ellenőrző pontok elhelyezése;
- a védendő emberek, útvonalak, települések, a járőrútvonalak adatai;
- a helyi gazdaságra, feketekereskedelemre, fegyverkereskedelemre vonatkozó információk;
- a helyi erőviszonyok, családi, klán-viszonyok;
- a felsoroltakban bekövetkező változások, illetve egyéb zavart keltő tényezők.

ADATFORRÁSOK ÉS MÓDSZEREK

A béketámogató műveletek felderítő támogatásának megváltozása két tényezővel hozható összefüggésbe: a hidegháború megszűnésével és az információs forradalommal. Az említett két tényező kedvező alakulása olyan széles forrás lehetőséget és módszereket kínál, amelyeket korábban a békefenntartók nem, vagy csak korlátozott mértékben használhattak. Ahogyan átfedések jelentkeznek a hadászati, hadműveleti és harcászati szintű felderítési igényekben, ugyanúgy átfedések lehetnek a felhasználható forrásokban és módszerekben is.

Hadászati források és módszerek

A műveletek kezdeti időszakában, amikor a felderítő rendszer még nincs, illetve csak részben van szétbontakoztatva, a megszerzett adatok csak részben, vagy csak csekély mértékben, esetenként egyáltalán nem elégségesek. A pa-

rancsnok és törzs munkájának alapját a saját erőből megszerzett adatokon kívül az előljáró és a felsőbb felderítő rendszer által biztosított és értékelt tájékoztatók, a rendelkezésére bocsátott ún. bázis felderítési adatok képezhetik.

Nyílt források (OSINT)

Hadászati szinten a nyílt források rendkívül gazdag lehetőséget kínálnak. Ide tartoznak: az elektronikus és nyomtatott média források (az internet, a hírügynökségek, a válságelemző intézetek kiadványai, a médiaelemző csoportok kiadványai, a fejlesztési, illetve az emberjogi csoportok publikációira, röplapok stb.). A média figyelemmel kísérése két hasznos lehetőséget biztosít, úgymint *adatgyűjtést a trendelemzéshez*, amely előrejelzi a válság/konfliktus alakulását, illetve amely a fontosabb eseményekről, illetve *azonnali tájékoztatást ad* („breaking news”).

Más nyílt források az adott országra vonatkozó információk közlésével szolgáltatnak adatokat a műveletek megtervezéséhez. Az információk ellenőrzése azonban igen fontos, hiszen gyakran találkozunk eltérő adatokkal, nem megbízható helyről származó információkkal. A probléma gyakran az információ bőségben, de ezzel együtt az ismeretek hiányában nyilvánul meg. Ez felveti annak a szükségességét, hogy mielőtt az OSINT adatokat a döntéshozók elé terjesztjük, azokat elemezni kell, és össze kell vetni más forrásokból szerzett adatokkal.

Diplomáciai források

A diplomáciai források közül elsősorban a külügyminisztériumok a válság országában működő külképviseletei által készített jelentései emelhetők ki, de igen fontosak lehetnek a környező országokban működő külképviseletek vezetői és beosztottjai által összeállított jelentések is. A NATO különösen fontos szereppel bír ezen területen belül is, tekintettel az információk megosztására és többéves tapasztalatra a felderítő (hírszerző) együttműködés terén. Az OSINT adatokhoz hasonlóan itt is meg kell említeni a különböző politikai és gazdasági érdekek miatt jelentkező, esetenként lényegesen eltérő értékeléseket.

Emberi erőforrások (HUMINT)

HUMINT forrásként elsősorban a menekültek, az adott országban tapasztalásokat szerzett médiák tudósítói, békekutató intézetek, polgári szervezetek tagjai jöhetnek számításba. A menekültek „első kézből” származó részletes adatokkal tudnak szolgálni az eseményekről, az emberekről és a kialakult helyzetről.

Az információk értékelésekor azonban figyelembe kell venni, hogy egyes emberek adatai személyes érintettségükből kifolyólag túlzóak, esetleg propaganda jellegűek lehetnek. A tudósítóknál lényeges szempont, hogy mióta vannak

jelen az adott országban, vagy körzetben és milyen mélyreható ismeretekkel rendelkeznek a konfliktus helyzetével kapcsolatban. Az itt vázolt és jelzett problémák arra engednek következtetni, hogy a nem ellenőrzött HUMINT források által szolgáltatott adatokkal óvatosan kell bánni, feldolgozásuk és értékelésük igen nagy tapasztalatot és háttérismeretek meglétét követeli meg. Az információkat ezért más forrásokból származó adatokkal is össze kell hasonlítani.

Technikai eszközök által biztosított információk (SIGINT, IMINT)

A technikai eszközökkel megszerzett adat a tereptől, az időjárásról, a konfliktus természetétől, a hadviselők elhelyezkedésétől, tevékenységétől, technikai képességétől és az alkalmazott eszközök minőségi képességétől függ. Ezek egyben a legköltségesebb adatszerző források is. A békefenntartó műveletekben a leggyakrabban alkalmazott technikai módszer az IMINT (Imagery Intelligence) és a SIGINT (Signals Intelligence).

Képelemző felderítés/hírszerzés (IMINT)

A műholdak, repülőgépek, pilótanélküli repülőeszközök, hajófedélzeti rendszerek, vagy hőkamerás figyelőrendszerek alkalmazásával szerzett képek jó lehetőséget biztosítanak nagyobb létesítmények, épületek, embercsoportok és járművek megfigyeléséhez, valamint célok azonosításához, továbbá térképek frissítéséhez. A felsorolt lehetőségekkel csak néhány nagyhatalom rendelkezik, de ma már számos kereskedelmi cég is kínálja szolgáltatásait ezen a területen. Az IMINT technikai korlátai: az időjárás, az érzékelő berendezés képességei, sebezhetőség, a rendelkezésre álló és a feladatra alkalmas repülőeszközök mennyisége, illetve azon eltérő biztonsági szabályozások és technológiai különbségek, amelyek megakadályozhatják a képi információk nemzetek közötti megosztását.

Híradó, Kommunikációs és Elektronikai felderítés/hírszerzés (SIGINT)

A magas vezetési szintű hadászati, politikai, diplomáciai és alacsonyabb szintű katonai kommunikációs rendszerek figyelése betekintést enged a hadviselő felek szándékaiba. Segítségét nyújthat harmadik félnek az időbeni ellen-, vagy válaszlépések megtételére, a rendezést célzó tárgyalások stratégiai tervezésére annak ismeretében, hogy a felek mit hajlandóak és mit nem képesek elfogadni. A módszer alkalmazási lehetőségei a hadviselő felek által használt eszközöktől is függenek. A SIGINT esetében azonban az IMINT-nél is szigorúbb korlátozások vonatkoznak az adatok megosztására és védelmére. A képelemzéstől eltérően a lehallgatott, vagy megszerzett adatok kiszivárogtatása rendkívül veszélyes lehet a helyzetre.

Az említett források hasznosításán kívül a parancsnokoknak (törzseiknek) lehetőségük van az emberi erőforrások használati körébe tartozó felderítő/hírszerző (HUMINT) tevékenység személyes helyszíni végrehajtására annak érdekében, hogy ellenőrizzék az információk valóságtartalmát, az adatok objektivitását, illetve, hogy mi mond ellent az eddigi ismereteiknek.

Hadműveleti források és módszerek

A békefenntartó erők műveleti területen tartózkodását követően a már korábban meglévő és az új források és módszerek különbözőképpen érvényesülnek. Előre tervezett, körültekintő, időben nem korlátozott, valamint széles adat- és információ bázisra támaszkodó előkészítés esetén kevésbé van szükség a válság politikai, gazdasági, társadalmi, történelmi gyökereinek mélyrehatóbb vizsgálatára, a háttér elemzésére, fontos viszont azoknak a helyi változásoknak a folyamatos, időbeni figyelemmel kísérése, amelyek befolyásolhatják a tervezett, vagy már folyamatban lévő műveleteket. Így a diplomáciai források és az *OSINT információk* (különösen a helyiek) fontosak lehetnek a műveleti tervezéshez. Az egyéb források:

Emberi erőforrások (HUMINT)

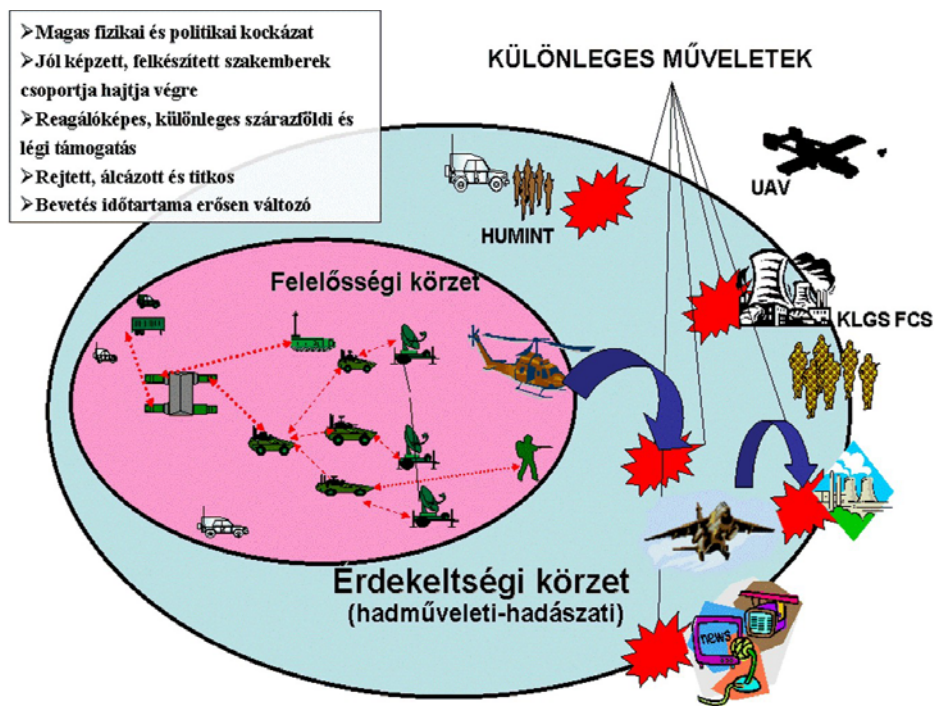
Elsődleges forrásnak számít a helyi lakosság és vezetőik. Helyismeretük növeli a műveletben résztvevők tájékozottságát a politikai-, gazdasági-, katonai-, biztonsági- és humanitárius helyzetéről, továbbá a műveletet befolyásoló körülményekről (élelmiszer és víztartalékok, egészségügy helyzete, ellátottság foka, infrastruktúra stb.). Értékes források lehetnek az NGO-k, de a már említett aggodalmak miatt szükségessé válhat, hogy semleges területen (pl. az országon kívül) találkozzunk velük.

Technikai eszközök (IMINT, SIGINT)

Az IMINT kiváló lehetőséget biztosít a tűzszüneti és az elválasztó zónák, a csapatösszevonási területek, a fegyverbegyűjtő helyek megfigyelésére, a tömegsírok, az aknamezők, az elűzött lakosság csoportjai elhelyezkedésének meghatározására. A SIGINT jelezheti az összetűzéseket és vitákat, hozzájárulva ezzel megelőzésükhöz, jelezheti továbbá a szembenálló felek friss elhelyezési és egyéb adataikat. Kedvező esetben segítheti a szökevények és a háborús bűnösök helyének meghatározását. A SIGINT erőket területen kívül is elhelyezhetjük, csökkentve ezzel az ellenintézkedések lehetőségét.

Különleges erők

A hagyományos erők műveleteivel összefüggésben, a különleges műveleti erők alapvető feladatai: a különleges felderítés, közvetlen akció és katonai segítségnyújtás. (3. sz. ábra)

3. sz. ábra. A különleges műveletek jellemzői

A *különleges felderítés*, a felderítés érdekeltségi területén kiegészíti a nemzeti és a szövetséges hagyományos erők felderítő adatgyűjtő képességeit és rendszereit, hadászati és hadműveleti vonatkozású különösen fontos, pontosan meghatározott információk megszerzésével.

Az ilyen jellegű információszerzés speciális adatszerzési eljárásokat követelhet meg. A különleges felderítés általában humán adatforrásokat működtet, amelyek figyelemmel kísérik az ellenséges, a nem baráti állam, vagy államszövetség politikailag érzékeny területeit. A különleges műveleti erők ezeket a feladatokat önállóan, vagy hagyományos műveletek támogatásaként hajthatják végre. Felhasználhatják a fejlett felderítő és megfigyelő lehallgató technikákat, berendezéseket, és/vagy kifinomult, rejtett, vagy titkos adatszerzési eljárásokat, különleges eszközöket alkalmazhatnak.

Ha a különleges felderítési feladatban részvevő erők jól képzettek és technikailag jól felszereltek, illetve elegendő ország és nyelvismerettel rendelkeznek, akkor számos hasznos hírszerzési feladatot láthatnak el. Legfőbb értékük az, hogy követik a HUMINT és a technikai eszközök (SIGINT, IMINT) által szolgáltatott útmutatást (például szoros megfigyelés alá helyezik a háborús bűnösöket letartóztatásuk előtt, vagy jelentenek a károsodott hidak állapotá-

ról). A lakossággal fenntartott közvetlen kapcsolatuk növeli a HUMINT lehetőségeket. Ha hosszabb ideig vannak jelen az adott területen, megbízható informátorokra tehetnek szert a helyi lakosság köreiből, bár ez bizonyos veszélyeket rejthet magában mind az informátorra, mind a misszió fedettségére nézve.

Közvetlen akció végrehajtásakor az (al-)egységek a rajtaütés, a lesállítás, a váratlan támadás módszerét használhatják a kiemelten fontos objektumok és eszközök ellen. A támadás történhet távolról (saját területről), a nagy pontosságú pusztító eszközök alkalmazásával és önálló szabotázs akciók helyi végrehajtásával. A közvetlen akció általában terjedelemben és időtartamban korlátozott, rendszerint a közvetlen célterületről történő tervezett kivonással fejeződik be.

Ilyen feladatokat a különleges műveleti erők általában önállóan, vagy hagyományos hadművelet támogatásakor hajthatnak végre. Bevetésüket különleges, pontosan meghatározott, gyakran hadászati, ritkábban hadműveleti jelentőségű célok teljesítése érdekében tervezik. A hadműveleteket leginkább a hagyományos fegyverrendszerek hatótávolságán, és a hagyományos erők csapásmérési képességén kívül a mélységi területen hajtják végre.

A különleges műveletek fontos területe a baráti vagy szövetséges erőknek adott *katonai segítségnyújtás* békében, válsághelyzetben és háborúban.

A segítségnyújtás adható közvetlen, vagy közvetett formában a kijelölt saját erők, az ellenálló, vagy félkatonai erők részére, a demokratikus társadalom megvédése érdekében, a felforgatás, törvénytelenység és felkelés ellen

Harcászati források és módszerek

A legtöbb eddig tárgyalt módszer harcászati szinten is bizonyos értékekkel bír, bár ezek a taktikák különbözőképpen valósulhatnak meg. A nyílt forrásoknak alig, vagy egyáltalán nincs hasznuk harcászati szinten, de például az IMINT által biztosított képek rendkívül hasznosak lehetnek, feltéve, ha azokat időben biztosítják a harci erők számára

A felderítő katona pl. egy videokamerával felszerelve részletes, nagy pontosságú és értékes adatokat gyűjthet létfontosságú objektumokról is. Ezen a szinten szóba jöhetnek földi telepítésű mozgócél-felderítő radarok, lokátorok, mozgás és hangérzékelők, éjjellátó és hőérzékelő eszközök. Mindezek azonban csak kiegészítik a békefenntartók által szokásszerűen alkalmazott adat-szerző módszereket: a járőrözést, a megfigyelő pontokon ellátott szolgálatot, az ellenőrző-áteresztő pontokon folytatott tevékenységet, valamint az összekötői feladatokat. Ez utóbbi tevékenység számos előnyt biztosít felderítési adatok megszerzésére. Ezen tevékenység támogatásában a járőrözés is segíthet, különösen akkor, ha nem rövid időközönként történik az állomány váltása.

***Az emberi erőforrások
felhasználásával végrehajtott (HUMINT)
harcászati szintű felderítésbe bevonható erők***

Az ilyen jellegű feladatok végrehajtásánál kétféle lehetőséget kell mérlegelnünk, rendelkezünk-e elegendő létszámú szakfelderítő állománnyal, vagy csak a csapatok szervezetszerű állománya áll a rendelkezésünkre. A felderítésbe bevonható erők az alábbiak szerint csoportosíthatóak:

1. *Nem felderítő (hírszerző) állomány.* Minden olyan békefenntartásban résztvevő személy potenciális adatszerző, aki kapcsolatba kerülhet a helyi lakossággal, szervekkel. Járőrök, megfigyelő pontokon szolgáló katonák, menetoszlopokban haladó erők is képesek a HUMINT feladatok teljesítéséhez hozzájárulni;
2. *Felderítő (hírszerző) szakállomány,* amely a HUMINT feladatok teljesítéséhez a NIC-ekben adatszerzőként, adatnyilvántartóként, elemzőként és egyéb feladatok teljesítésével járul hozzá.

A HUMINT adatok gyűjtésének alapja az, hogy az adatszerzők tisztában vannak az adott ország politikai, gazdasági, etnikai, vallási, kulturális és egyéb viszonyaival, ismerik a felelősségi terület katonaföldrajzi viszonyait, az ott élő polgári lakosságot, az infrastruktúrát és szenzitíven képesek észlelni a változásokat. Természetesen az a legjobb, ha meg tudják állapítani a változások okát is.

A felderítésben résztvevő erőket fel kell készíteni arra, hogy az alábbi körülményekkel tisztában legyenek:

1. a fegyveres erők (frakciók), aknák, potenciális veszélyforrások helye;
2. házak, épületek állapota (tetők, nyílászárók, világítás, víz, csatorna, utak, hidak, legelők, állatállomány);
3. infrastruktúra helyzete (boltok, szervizek, üzletek stb.);
4. lakosság összetétele, állapota (létszám, nemek aránya, életkorkori megoszlás, vallási hovatartozás, egészségügyi állapot, ruházat, napi tevékenység, vezetők tevékenysége, illetve a jelzettekkel kapcsolatos változások. A leírtakból kitűnik, hogy az információk gyűjtése elsősorban a nem felderítő szakállomány (főleg a járőrök) feladata.

ÖSSZEGZÉS

A felderítés (hírszerzés) központi szerepet játszik a békefenntartás hatékonysága szempontjából, s a jövőben olyan konfliktuskezelési eszközként jelentkezik, amely alkalmas az erők megsokszorozására, saját csapataink megóvásának támogatására és drága emberéletek megmentésére. Ebből adódóan a felderítéssel/hírszerzéssel a műveletek tervezésének kezdetétől számolni kell.

Fontos kiemelni, hogy ez a végrehajtási forma eltér a hagyományos felderítési feladatok végrehajtásától, hiszen komplexitásához, bonyolultságához nem férhet kétség. Annak ellenére, hogy a felderítési módozatok, a kiküldött szervek összetétele, illetve eljárásai mutatnak némi hasonlóságot, nem szabad rutinszerűen kezelnünk a témát. Annál is inkább igaz ez a megállapítás, mivel a csapatok leendő érdekeltségi területe jóval nagyobb lehet, mint a háborús katonai műveletek (hadműveletek) végrehajtása során, azaz a hagyományos háborúk megvívásánál. A felderítési feladatok végrehajtására bevont felderítő erők/szervek szervezetek felelősségi/működési körlete is jóval nagyobb területet ölel fel, amely térségben — különösen a felderítés bevezetésekor (a felderítés kezdeti időszakában) — igen kevés adatforrás áll a rendelkezésre.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy többségében izolált erőkről kell információt szolgáltatni, amely nagymértékben megnehezíti az adatszerzés lehetőségét, a felderítő/hírszerző tevékenység hatékony végrehajtását.

Fontos elemként jelentkezik a többszintű együttműködés végrehajtásának feladatrendszere. Különösen meghatározó ezen kötelezettségek maradéktalan teljesítése a műveletek első, kezdeti időszakában, amikor a különleges erőkkel való kapcsolatfelvétel és folyamatos kontaktus tartása létfontosságúvá válik saját felderítő rendszerünk hatékony működése érdekében. Ezek a speciális egységek jutnak ki először a leendő műveleti területre és ezen egységek már jóval előbb megkezdik a felkészülést és magát a felderítés végrehajtását is, hogy a később kiérkező főerőket biztosítsák, valamint támogassák feladataik végrehajtásában. Ennél fogva jóval több és pontosabb, naprakészebb információ birtokában lesznek, mint amit a főerők felderítő komponensei a felkészítés során megkaptak. A különleges felderítő erők alkalmazása és a különleges erőkkel való kapcsolattartás ezért kiemelkedő jelentőségű és nem elhanyagolható szempontként játszik szerepet már a tervezés fázisában. Fontossága azonban csak a műveleti területen válik igazán nélkülözhetetlenné.

A Magyar Honvédségnek az elkövetkezendő időszakban tovább kell folytatnia a — már meglévő szervezeti kultúrán alapuló — különleges műveleti képességekkel rendelkező zászlóalj szintű alegység kialakítását, rendeltetésének megfelelő alkalmazási képességre történő teljes körű felkészítését.

FELHASZNÁLT IRODALOM

AJP 2.0 Szövetséges összhaderőnemi felderítő, felderítés elleni védelem, és biztonsági doktrína.

Fordítás.

JAKUS JÁNOS: Az aszimmetrikus hadviselés ismérvei. Felderítő Szemle 2003/2. sz.

KIS-BENEDEK JÓZSEF: A terrorizmus ellen folytatott hírszerzés. Felderítő Szemle 2003/2. sz.